

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена конституційно-правовому статусу неурядових організацій. Автор характеризує громадські об'єднання, роль неурядових організацій на шляху становлення громадянського суспільства, а також взаємозв'язок громадських об'єднань та громадянського суспільства. У статті зроблено висновок про ключову соціальну, економічну і політичну роль громадських організацій на шляху становлення громадянського суспільства.

Постановка проблеми. На даний час поняття "громадянське суспільство" змістовно збагатилося і є багатозначним, існує безліч різних підходів та теорій щодо його визначення, як у вітчизняній, так і в західній фаховій літературі. В одному з підходів під громадянським суспільством розуміється сукупність міжособистісних відносин і соціальних інститутів (сім'я, освіта, економіка, культура, релігія тощо), що розвиваються без втручання держави. Громадянське суспільство у різних формах створює умови для задоволення індивідами і соціальними групами своїх потреб та інтересів. Однією з таких форм задоволення інтересів виступають громадські організації.

Ступінь наукової розробки проблеми. Розглядувана проблематика є предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених-конституціоналістів. Найбільше питання співвідношення громадських організацій та громадянського суспільства в Україні вивчається О. Г. Кушніренком, Т. М. Слінько, Ж. М. Пустовіт. Окремі аспекти висвітлені в працях російських науковців А.П. Кочеткова і К.О. Магомедова.

Мета статті. Розглянути роль громадських організацій в процесі становлення громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Громадянське суспільство – це та форма людської спільності, що знаходиться на певній стадії розвитку, яка за допомогою форм соціальної активності, задовольняє потреби своїх індивідів. Це комплекс добровільно сформованих первинних об'єднань індивідів (сім'ї, кооперації та інші об'єднання, крім державних і політичних структур). Це – сукупність недержавних відносин у суспільстві (економічні, соціальні, національні і приватне життя людей). Це сфера самовиявлення вільних індивідів і їх об'єднань, захищена законами від прямого втручання і довільної регламентації їхньої діяльності з боку державної влади [4, с.115].

У сучасній науці громадянське суспільство визначається як автономія соціально-економічного життя. Воно виконує функції "посередника"

між державою і особистістю. Саме воно захищає особу від держави, ставить під контроль діяльність держави. Основною умовою як громадянського суспільства, так і правової держави є особистість, її право на самореалізацію.

Громадянське суспільство має складну структуру, для якої характерна наявність розвинених горизонтальних і вертикальних зв'язків.

У рішенні ключових завдань формування громадянського суспільства і найважливіших соціальних проблем значну роль відіграють недержавні некомерційні організації, які утворюють так званий «третій сектор». Інститутами громадянського суспільства вважають органи місцевого самоврядування, засоби масової інформації, політичні партії і громадські об'єднання. Недержавні, некомерційні і добровольчі об'єднання прийнято називати організаціями третього сектору. Поєднання всіх трьох ознак – незалежність, добровільність і неприбутковий характер діяльності – утворює ті своєрідні ознаки, що дозволяють відрізнити їх від схожих організацій, що належать державним і комерційним інститутам. Некомерційний сектор виступає важливим елементом демократичного устрою суспільства, що базується на принципах ринкової економіки. Він отримав назву третього сектору, яка покликана підкреслити його значимість поряд з двома іншими, що представляють державу і чисто ринкові структури [3, с.250-255].

Поняття «третій сектор» з'явилося в науковому обігу не так давно, його становлення відображає тенденції, що виникли одночасно з розвитком ринкової економіки. Сучасне громадянське суспільство можна уявити у вигляді трьох невід'ємних складових, які дозволяють виділити основні інститути, що функціонують в ньому: перший сектор – державний: органи державної влади на всіх рівнях, а також всі види державних підприємств і організацій, що діють в будь-якій сфері діяльності, у тому числі соціальної, заснованих на державній та змішаній формах власності, з переважною часткою державної участі;

другий сектор - комерційний (бізнес-сектор): неурядова прибуткова організація, третій сектор називають недержавним, неурядовим, незалежним, некомерційним, неприбутковим, благодійним, сектором добровільної активності (волонтерським, добровольчим), філантропічній або, як називають ці організації в країнах Заходу, - «не для прибутку». Цей сектор є: 1) недержавним, неурядовим, тому що організації, котрі входять до нього, не володіють в повному обсязі владою і повноваженнями уряду, хоча деякі з них можуть через своїх членів мати владний вплив, а окремі навіть виконують функції уряду (наприклад - освітні організації США, які володіють повноваженнями з видачі ліцензій); 2) незалежним, бо множинність фінансових джерел діяльності робить його відносно незалежним і від держави, і від бізнесу; 3) некомерційним, неприбутковим, тому що це найважливіша ознака, що відрізняє його від комерційних організацій. Третій сектор існує не заради отримання прибутку; 4) сектором добровільної активності (волонтерським, добровольчим), оскільки тут широко використовується добровільну працю волонтерів. Причому добровільну неоплачувану працю є основою функціонування організацій третього сектора і формою громадянської активності широких мас населення; 5) філантропічним, благодійним, оскільки ці визначення відбивають стійкі історичні коріння виникнення благодійної активності «третього сектора», в результаті чого істотну частину цього сектора становлять благодійні організації.

Третій сектор тісно пов'язаний з іншими секторами економіки. Межі між ними досить прозорі і надзвичайно рухливі. Держава і некомерційний сектор зацікавлені в розвитку бізнес-сектору в якості джерела фінансових надходжень (державі - у вигляді податків, некомерційним сектору - у вигляді пожертвувань). Комерційні та некомерційні організації розглядають державу як гаранта правової та економічної стабільності і безпеки. Бізнес-сектор зацікавлений у розвитку некомерційного сектору (наприклад, біржа, торгово-промислові палати, асоціація підприємців), діяльність якого спрямована на обслуговування інтересів бізнесу, хоча в ряді випадків некомерційні організації можуть бути конкурентами бізнес-сектору [2, с.62-64].

Некомерційні організації є тим основним механізмом, через який громадяни об'єднуються для підтримки спільних інтересів, захисту групових чи індивідуальних прав, підтримки тієї чи іншої лінії поведінки або вибраного курсу. Через

некомерційні організації громадяни можуть привернути увагу органів управління до вирішення багатьох нагальних проблем. некомерційні організації здійснюють аналіз цих проблем, пропонують альтернативні, нетрадиційні, більш раціональні механізми їх вирішення. Некомерційні організації допомагають проводити моніторинг і сприяють виконанню законів.

Надання соціальних та громадських послуг через некомерційні організації часто обходяться набагато дешевше, ніж через бізнес структури, а самі послуги виявляються набагато різноманітніші, ніж ті, що надаються державними та бізнесовими структурами. Наприклад, надання послуг через такі некомерційні організації як недержавні музеї, навчальні заклади, центри охорони здоров'я, кредитні фонди та інші некомерційні організації. Слід також пам'ятати, що головною метою приватних бізнес структур є отримання прибутку її засновниками, тоді як некомерційні організації покликані приносити користь людям [1, с.160-161].

Широка сфера діяльності та великий спектр виконуваних функцій громадськими організаціями, є також і одним із чинників постійного збільшення їх кількості. Загальну тенденцію росту кількості громадських організацій підтримує і Чернівецька область. За даними Головного управління статистики у Чернівецькій області кількість громадських організацій в межах області збільшилась з 1208 до 1319 громадських організацій, тобто приріст за рік склав майже 9%. Із загальної кількості громадських організацій в Чернівецькій області найбільший приріст кількості проглядається у молодіжних об'єднаннях (3%), об'єднаннях професійної спрямованості (2%) та оздоровчих і фізкультурно-спортивних об'єднаннях (5%).

Висновки. Аналіз основних видів суспільних відносин, що складають структуру громадянського суспільства, дозволяє визначити напрямок взаємин громадянського суспільства і держави, що досить непрості і різноманітні за своїм змістом. Розвиток сектору громадських організацій можна розглядати як важливе свідчення вирішального моменту у розвитку демократичних інститутів, коли відбувається перехід від державної політичної демократії до демократизації суспільства. При цьому різноманітність і неспівпадіння інтересів різних груп та організацій, що їх представляють, є чинником зростання соціальної конфліктності, у попередженні негативних наслідків якої багато що залежить не лише від держави, а й від громадських організацій.

Список літератури

1. Некоммерческое право; (Учебное пособие) /Под общей редакцией Н.А. Идрисова, У.Ю. Пак Бишкек-2007.:Т. ДЭМИ, 2006 - 240 с.

2. Социальная работа: теория и практика; Учеб. пособие/Отв. ред. д.и.н., проф. Е.И. Холос-

това, д.и.н., проф. А.С. Сорвина. — М: ИНФРА-М, 2001 — 427 с.

3. Санжаревский И.И., Титаренко В.А. История, методология и техника исследования проблем общества и личности в социологии. - Тамбов: Тамбовская типография «Пролетарский светоч», 2002.

4. Г. Т. Тавадов Политология: Учебник. - М. Омега-Л, - 2000г. – 371 с.

Стаття надійшла до редколегії 15 грудня 2010 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії А.З. Георгією.

А.М. Teslitskiy

The role of Non-Governmental Organizations to civil society

Summary

The article is devoted to constitutional status of non-governmental organizations. The author describes the associations, the role of NGOs towards the development of civil society and the relationship of NGOs and civil society. The article shows key social, economic and political role of NGOs towards the development of civil society.

А.М. Теслицкий

Роль общественных организаций на пути становления гражданского общества

Аннотация

Статья посвящена конституционно-правовому статусу неправительственных организаций. Автор характеризует общественные объединения, роль неправительственных организаций на пути становления гражданского общества, а также взаимосвязь общественных объединений и гражданского общества. В статье сделан вывод о ключевой социальной, экономической и политической роли общественных организаций на пути становления гражданского общества.